

ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์¹

วลีกรณ จุลพล²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเชิงกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ซึ่งแม้จะเป็นกฎหมายหลักของประเทศไทยในการคุ้มครองสัตว์ แต่ในทางปฏิบัติกลับประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบทบัญญัติกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมการนิยามพฤติกรรมที่ถือเป็นการทารุณกรรม การกระทำทารุณกรรมสัตว์โดยประมาท และการขาดมาตรการพิเศษเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย พบว่าประเทศดังกล่าวมีการกำหนดบทบัญญัติที่ชัดเจนและมีมาตรการเสริมที่ครอบคลุมมากกว่า บทความจึงนำเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้สามารถคุ้มครองสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและแนวคิดสวัสดิภาพสัตว์ในระดับสากล อันจะนำมาอธิบายโดยแยกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง เรื่องการกำหนดนิยามของ “การทารุณกรรมสัตว์”

ในมาตรา 3 ประกอบมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ที่ยังไม่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมบางประการและขาดความชัดเจน เนื่องจากการกำหนดนิยามของ “การทารุณกรรมสัตว์” นั้น มักเน้นเฉพาะการกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทางกายโดยตรง เช่น การทำร้าย การตี หรือปล่อยปละให้สัตว์ได้รับอันตรายถึงชีวิต ซึ่งนิยามในลักษณะดังกล่าวดูเหมือนจะเพียงพอแต่แท้จริงแล้ว ยังไม่สามารถครอบคลุมพฤติกรรมที่กระทำต่อสัตว์ในลักษณะที่ซับซ้อนหรือทางอ้อมได้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างเช่น การไม่ดูแลเอาใจใส่สุขภาพจิตของสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่แคบเกินไป หรือการแสวงหาซึ่งผลประโยชน์จากสัตว์โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ของสัตว์ ดังตัวอย่างข้างต้นอาจไม่เข้าข่าย “การทำร้าย” ตามความเข้าใจดั้งเดิม ทั้งที่พฤติกรรมดังกล่าวล้วนเป็นการกระทำที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตของสัตว์ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าบทนิยามของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมีความหมายที่แคบเกินไปทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย ที่ส่งผลให้สัตว์ไม่ได้รับการคุ้มครองได้อย่างทั่วถึง และอาจส่งผลให้เกิดการตีความที่ไม่เป็นมาตรฐานในการบังคับใช้กฎหมายหรือการออกมาตรการคุ้มครองสัตว์ที่อาจส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการช่วยเหลือสัตว์ หรือไม่สามารรถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ อาจารย์ ดร. พิรพงศ์ จงไพศาลสกุล และคณะกรรมการสอบคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สลิล สิริพิฑูร

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประการที่สอง เรื่องการกำหนดโทษในกรณีที่มีการทารุณกรรมสัตว์โดยประมาทหรือกระทำไปโดยไม่มีเจตนา

ปัจจุบัน พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ยังมีได้บัญญัติให้การกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นความผิดทางกฎหมายซึ่งการกระทำโดยประมาทหรือกระทำไปโดยไม่มีเจตนาหมายความว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำไปโดยขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือกระทำไปด้วยความประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้สัตว์นั้นได้รับอันตรายแก่ร่างกาย หรือตาย ซึ่งการไม่มีบทบัญญัติรองรับในเรื่องการกระทำโดยประมาทหรือไม่มีเจตนานี้นั้นอาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ทั้งในด้านของการดำเนินคดี การพิสูจน์ความผิด และการสร้างจิตสำนึกให้กับสังคม นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหายหรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ เพราะแม้สัตว์จะได้รับอันตรายหรือตาย แต่กลับไม่สามารถดำเนินคดีหรือลงโทษผู้กระทำความผิดได้ตามสมควร

ประการสุดท้าย ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการพิเศษในการลงโทษผู้กระทำความผิด

มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยยังคงจำกัดอยู่แค่เพียงการจำคุก โทษปรับ และการกำหนดเพิกถอนสิทธิการครอบครองสัตว์จากตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครองสัตว์ เท่านั้น แต่ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอเหมือนดังในต่างประเทศที่มีการบัญญัติถึงมาตรการพิเศษบางประการเพิ่มเติม เช่น การห้ามผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าของหรือครอบครองเลี้ยงสัตว์ใด ๆ อีกในอนาคต หรือการบังคับให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อการฟื้นฟูสัตว์ที่ได้รับความเสียหายให้กลับมามีสุขภาพที่ดีดังเดิมอีกครั้ง การคุมประพฤติ การทำสาธารณประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการทางสังคมที่จะปลูกฝังจิตสำนึกให้กับตัวผู้กระทำความผิดในการที่จะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และทำให้ผู้กระทำความผิดเล็งเห็นถึงคุณค่าของชีวิตสัตว์มากขึ้น

ดังนั้นแล้วเพื่อให้มาตรการในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มีการใช้บังคับได้อย่างครอบคลุม ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาดังนี้ต่อไป

1) การเพิ่มเติมคำนิยามและการกระทำที่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์

ประการแรก ปัญหาการกำหนดนิยามของการทารุณกรรมสัตว์ ควรมีการบัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ไว้ในมาตรา 20 อย่างชัดเจน จากเดิมบัญญัติว่า

“มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร”

เสนอให้แก้ไขเป็น

“มาตรา 20 วรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ อันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร

วรรคสอง การกระทำต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(1) การทำร้ายร่างกายสัตว์ การใช้กำลัง การทุบตี การกักขัง การรังแก หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ อันส่งผลให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด บาดเจ็บ พิกار หรือถึงแก่ความตาย

(2) การละเว้นไม่จัดให้อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย หรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมตามสมควรแก่ชนิด ลักษณะ อายุ และสุขภาพของสัตว์นั้น

(3) การใช้งานสัตว์เกินกำลัง หรือในลักษณะที่ฝ่าฝืนหลักสวัสดิภาพสัตว์

(4) การเลี้ยงดูสัตว์ในสถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม จนอาจก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกายหรือจิตใจแก่สัตว์

(5) การปล่อยปละละเลยให้สัตว์อยู่ในสภาพที่เครียด วิตกกังวล หวาดกลัว หรือขาดพฤติกรรมตามธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง

(6) การจำหน่าย หรือส่งมอบสัตว์ที่อยู่ในสภาพบาดเจ็บ เจ็บป่วย พิการ อ่อนแอ หรือไม่สามารรถเลี้ยงดูตนเองได้ โดยปราศจากการจัดหาการดูแลที่เหมาะสม

(7) การวางยา สารเคมี เหยื่อล่อ หรือวัตถุอันตรายอื่นใดที่มีพิษ หรืออาจเป็นอันตรายแก่สัตว์ โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(8) การใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือใด ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อให้สัตว์เกิดความเจ็บปวด หวาดกลัว หรือทุกข์ทรมาน

(9) การบังคับฝึกสัตว์ การจัดแสดง การประกวด หรือการแข่งขันที่มีลักษณะโหดร้ายทารุณ หรือไร้มนุษยธรรม

(10) การกระทำที่มีลักษณะส่อไปในทางล่วงละเมิดทางเพศ หรือใช้สัตว์ในลักษณะทางเพศเพื่อความพึงพอใจส่วนตัว หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ ไม่ว่ากระทำโดยตรงหรือโดยอ้อม

(11) การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอื่นใดที่เป็นการขัดต่อหลักการสวัสดิภาพสัตว์อันสมควรตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี

2) การกำหนดเพิ่มโทษฐานกระทำทารุณกรรมสัตว์โดยประมาท

ประการที่สอง ควรมีการบัญญัติบัญญัติถึงการกำหนดโทษฐานกระทำทารุณกรรมสัตว์โดยประมาทไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ไว้ในมาตรา 20 ดังนี้

มาตรา 20 วรรคสาม การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำตามวรรคสองเกิดขึ้นโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ถือว่าเป็นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์โดยประมาท และต้องรับโทษตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้เช่นเดียวกัน”

3) การเพิ่มเติมมาตรการพิเศษในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์

ประการที่สาม ควรมีการบัญญัติมาตรการพิเศษในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ไว้เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยเพิ่มบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 31/1 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าบุคคลใดกระทำความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ ให้ศาลมีอำนาจสั่งใช้มาตรการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ชดใช้ค่าเสียหายตามที่กำหนด
- (2) ให้เข้ารับการประเมิน หรือบำบัดด้านจิตวิทยา
- (3) ให้ปฏิบัติงานบริการสังคม
- (4) ให้คุมความประพฤติตามระยะเวลาที่เหมาะสม
- (5) ให้ห้ามมิให้ครอบครองสัตว์ หรือเกี่ยวข้องกับสัตว์ในลักษณะใด ๆ
- (6) ให้ย้ายสัตว์ไปอยู่ในความดูแลของหน่วยงานอื่นหรือรับสัตว์”

“มาตรา 31/2 ในกรณีที่สัตว์ตกอยู่ในสภาพที่อาจได้รับอันตรายหรือความทุกข์ทรมาน อันเนื่องมาจากการกระทำที่อาจเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานหรือพนักงานสอบสวนมีอำนาจเสนอคำร้องต่อศาลเพื่อออกคำสั่งคุ้มครองสัตว์

- (1) คำสั่งให้แยกสัตว์ออกจากผู้ครอบครองเดิมเป็นการชั่วคราว
- (2) คำสั่งห้ามมิให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเข้าใกล้สัตว์ หรือสถานที่ที่สัตว์นั้นพำนัก
- (3) คำสั่งให้จัดหาที่พักชั่วคราว หรือสถานที่ดูแลสัตว์ในระหว่างดำเนินคดี
- (4) คำสั่งอื่นใดที่ศาลเห็นสมควรเพื่อป้องกันมิให้สัตว์ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเพิ่มเติม

การออกคำสั่งดังกล่าว ให้คำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์เป็นสำคัญ และให้คำสั่งมีผลใช้บังคับทันที หากศาลเห็นว่ามิเหตุอันควร

วรรคสอง ในกรณีที่เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ตรวจพบว่าสัตว์ได้รับอันตราย หรือมีพยานหลักฐานอันเชื่อได้ว่าผู้ครอบครองสัตว์ไม่มีความสามารถ หรือไม่มีความตั้งใจในการดูแลสัตว์อย่างเหมาะสม เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดหรือแยกสัตว์ออกจากผู้ครอบครองได้ทันทีเพื่อความปลอดภัยของสัตว์ ทั้งนี้ ให้รายงานการดำเนินการดังกล่าวต่อศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อขอให้ศาลพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองตามวรรคหนึ่งต่อไป”

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์, พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562.

คณิต ฌ นคร, กฎหมายภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2563.

จิตติ ติงศรัทีย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2546.

คณิต ฌ นคร, กฎหมายภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2563.

จิตติ ติงศรัทีย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2546.

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

วิทยานิพนธ์

ธันว์รัตน์ ไรจนโรวรรณ, “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557